

àmbits
de psicopedagogia

COL-LABORACIÓ ESCOLA ORDINÀRIA/ESCOLA ES- PECIAL: ESCOLARITAT COMPARTIDA

Núria Comas Fornaguera

Maite Gómez Calviño

EAP B-05 Badalona

PRESENTACIÓ

Des de fa temps s'estan duent a terme iniciatives i programes de col·laboració entre els centres ordinaris i els centres d'educació especial amb l'objectiu de:

- ☞ utilitzar de forma oberta i flexible els recursos específics d'una zona per tal d'optimitzar-los i ajustar-los a les necessitats educatives especials,
- ☞ potenciar l'opcionalitat del currículum dels alumnes i el seu desenvolupament integral,
- ☞ permetre la comprensivitat i l'assumpció de la diversitat a partir de les activitats compartides entre els centres.

El Decret 299/1997, de 25 de novembre, sobre l'atenció educativa a l'alumnat amb necessitats educatives especials, fa referència, en l'article 8, a la col·laboració entre els centres ordinaris i els centres d'educació especial en la línia d'optimitzar els recursos existents i de promoure la col·laboració dels centres amb la finalitat que puguin compartir les experiències i els recursos pedagògics i didàctics.

En el Programa Educació 2002/2004 elaborat pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, en el seu apartat sobre l'educació especial, es fa referència a la necessitat d'avançar en l'establiment de la flexibilitat necessària perquè quan sigui possible es comparteixi l'escolarització entre un centre ordinari i un centre d'educació especial.

També s'esmenta que el Pla Director d'Educació Especial previst pel Departament d'Ensenyament (elaborat i pendent de publicació) comportarà una nova orientació dels centres d'educació especial en centres d'atenció a l'alumnat i en centres de recursos específics per a tots els alumnes amb necessitats educatives especials derivades de greus discapacitats i es farà especial atenció a l'ordenació del sector de manera que les famílies d'aquests alumnes tinguin l'orientació clara d'on trobaran la millor resposta educativa per al seu fill/ filla.

FUNDAMENTACIÓ

L'increment de l'escolarització d'alumnes amb nee en centres ordinaris ha beneficiat a l'alumnat, al professorat i als centres en la comprensió de l'atenció a la diversitat. Ens trobem amb un perfil d'alumnes que requereixen una atenció i uns recursos especialitzats tant personals com tècnics, però també necessiten l'adequació de propostes curriculars i organitzatives articulades en termes d'especificitat i normalització. El poder adequar, dinamitzar i afavorir un més ampli ventall de possibilitats educatives, flexibilitzant actituds, compartint sistemes i estratègies de treball, promocionant la coordinació, és positiu de cara a una millor comprensivitat

Aquesta col·laboració entre els centres ordinaris i els centres d'educació especial s'ha vingut portant a la pràctica en diferents projectes i situacions: escolaritat compartida d'alumnes dels centres d'educació especial, escolaritat compartida d'alumnes dels centres d'educació infantil, primària i secundària, escolarització d'alumnes en unitats específiques dins de centres ordinaris, activitats conjuntes entre grups d'alumnes i entre claustres d'escoles.

Des de fa alguns anys, s'han produït canvis conceptuals importants en el marc educatiu cap a una escola atenta a la seva funció, social i educativa, d'afavorir el desenvolupament de tots els alumnes; una concepció d'escola oberta a la diversitat sota els principis d'educabilitat de tot infant per a desenvolupar-se com a persona d'acord amb les seves característiques individuals. La resposta educativa ha de respectar les diferències individuals desenvolupant al màxim l'autonomia i la

responsabilitat de cada individu. Aquesta resposta, s'ha de produir, sempre que sigui possible, en el marc de l'escola ordinària.

L'escola ha de respondre a les necessitats educatives de tots els alumnes sigui quin sigui el seu grau d'especificitat i els diferents factors que intervenen: factors individuals, familiars, socials, escolars,..

La mateixa definició de retard mental segons l'AAMR (American Association on Mental Retardation), publicada el 1992 (encara que en aquests moments ha sortit la nova definició en procés de traducció i propera nova publicació) fa referència a limitacions en el desenvolupament associades a àrees d'habilitats adaptatives de comunicació, autonomia personal, habilitats socials, utilització de la comunitat, salut i seguretat, habilitats acadèmiques funcionals, lleure i treball. De cara a l'aplicació d'aquesta definició, cal fer una avaluació en quant a la diversitat, les limitacions en habilitats adaptatives i habilitats específiques i en quant als suports apropiats per a la persona.

Tenint en compte el nou concepte d'Educació Especial i el concepte d'escola oberta a la diversitat des de ja fa un temps, i partint de la col·laboració entre els centres d'educació especial i els centres ordinaris, s'estan portant a terme diferents experiències **d'escolaritat compartida**.

A QUI S'ADREÇA

Aquesta és una modalitat d'atenció que esdevé una mesura extraordinària destinada a aquells alumnes que presenten unes necessitats que fan necessària una resposta educativa diversificada. L'escolarització compartida s'adreça a aquells alumnes que presenten necessitats educatives especials derivades de disminucions greus i permanents per tal que puguin accedir a les capacitats de l'etapa (Infantil, Primària, Secundària). Són alumnes que poden presentar:

- ☞ retard significatiu en el procés d'aprenentatge
- ☞ trastorns de la personalitat i /o la comunicació
- ☞ disarmonia en les capacitats cognitives
- ☞ necessitat de recursos específics o personal especialitzat en funció de les diverses necessitats
- ☞ necessitat d'una modificació significativa del currículum pel que fa a adaptacions de continguts, de suports, metodològiques i de materials pedagògics
- ☞ necessitat d'adquisició de competències en habilitats socials que permetin l'interacció i la comunicació social
- ☞ necessitat de dinamització d'entorns de més restringits a menys

Aquestes són algunes de les característiques que poden fer aconsellable la seva escolarització o suport en un centre especialitzat sense perdre la seva vinculació amb l'entorn ordinari on es poden beneficiar d'uns models normalitzats d'interacció comunicació social. Això suposa aplicar formules organitzatives i metodològiques noves tant des de l'escola ordinària com des de l'escola especial

L'atenció a la diversitat, a partir dels conceptes de comprensivitat, flexibilitat i opcionalitat, ens porta a la necessitat de trobar elements comuns de normalització social i escolar compartint entorns normalitzadors i experiències comunes per a tots els alumnes. **L'escolarització compartida** parteix de la necessitat d'utilitzar de forma oberta i flexible els recursos específics propis d'una zona amb la finalitat **d'optimitzar-los** i ajustar-los al màxim a les necessitats educatives especials, potenciant la no obligatorietat del currículum dels alumnes.

És important adequar, dinamitzar i afavorir un més ampli ventall de possibilitats educatives pels alumnes amb necessitats educatives especials, avaluant els resultats així com els efectes, entre els professionals, en quant a la flexibilització del currículum i les actituds, l'intercanvi de diferents punts de vista i el compartir sistemes i estratègies de treball, promocionant la coordinació a favor d'una millor comprensivitat.

TREBALL REALITZAT A BADALONA

Badalona compta amb 4 escoles d'educació especial públiques essent el seu titular l'Institut Municipal de Serveis Personals de l'Ajuntament. Tres d'aquestes escoles atenen alumnes en les etapes d'Educació Infantil, Primària i Secundària, i una d'elles ofereix Programes de Garantia Social Adaptada i de Transició a la Vida Adulta.

En el marc del procés de matrícula del curs 1995-96 les escoles d'educació especial de la zona i l'EAP ens plantejem avançar en el model d'escola comprensiva en el sentit definit en els actuals currículums d'Educació Infantil i Primària, i proposem un model d'escolarització que pugui donar resposta a les necessitats educatives d'aquells alumnes que per les seves característiques personals i curriculars necessiten una modificació significativa del currículum i poden beneficiar-se tant de l'entorn de l'escola ordinària com del de l'escola especial.

L'EAP com a coneixedor dels diferents àmbits, de la ubicació i organització dels recursos i de les necessitats educatives d'alguns alumnes, es fa ressò de demandes que porten a plantejar altres formes d'atenció: flexibilitat del currículum i sistemes organitzatius de centre que afavoreixen el funcionament de cicle, optimitzant els recursos i potenciant l'opcionalitat del currículum. Tot aquest seguit de mesures porten a considerar la proposta d'un model d'escolarització que pugui donar resposta a les necessitats educatives dels alumnes.

A partir de l'avaluació psicopedagògica que es realitza previ a la matrícula d'un alumne o bé a partir de l'avaluació de les necessitats educatives dins el context escolar (ordinari/especial) l'EAP fa la proposta a Inspecció i elabora el dictamen corresponent, després d'haver arribat a acords amb l'escola ordinària, el centre especial i la família. Un cop elaborada la proposta es forma l'Equip Pedagògic que serà el responsable d'articular el programa educatiu de l'alumne, així com el seu seguiment i avaluació.

L'equip Pedagògic està format pels Equips de Centre (CEE/CEIP) i l'EAP. Aquest equip, és el l'àmbit on es prendran el conjunt de decisions que afectin a l'acció educativa adreçada a l'alumne i serà el responsable de desenvolupar els acords educatius.

EQUIP PEDAGÒGIC	
EQUIP DE CENTRE (CEIP)	EQUIP DE CENTRE (CEE)
Mestre/a tutor/a	Mestre/a tutor/a
Mestre/a d'educació especial	Especialistes (logopeda, fisioterapeuta,...)
Altres professionals (especialistes d'àrea..)	Psicopedagog
Equip directiu (director/a, cap d'estudis)	Equip directiu (director/a, Cap d'estudis)
EAP	

Per nosaltres aquest model organitzatiu és el que garanteix que tots els professionals que participen en aquesta modalitat d'escolaritat comparteixin les mateixes finalitats educatives i assegurin la coherència de la proposta educativa. Des de l'inici de l'experiència fins al moment (des del 95/96 fins al 02/03), hi ha hagut 33 alumnes que han realitzat o realitzen escolaritat compartida en ambdues modalitats (CEIP-CEE, CEE-CEIP) en les etapes d'Infantil, Primària i Secundària. El total de centres que han participat en el projecte ha estat de 9 centres públics d'Infantil i Primària, 5 centres concertats, 4 centres de Secundària i els 3 CEE d'EE de la zona.

El que es va iniciar amb uns projectes d'escolaritat compartida per algun alumne/a i en unes àrees determinades, s'ha arribat a consolidar en un projecte de zona en el que es porten a terme altres formes de col·laboració entre CEE i centres ordinaris

En el marc del Decret 299/1997, de 25 de novembre, sobre l'atenció educativa a l'alumnat amb necessitats educatives especials (pel que fa referència el seu article 8 sobre la promoció de la **col·laboració entre els centres ordinaris i els centres d'educació especial**) i amb la finalitat de poder compartir experiències i recursos pedagògics i didàctics, el curs 97/98 es van iniciar diferents projectes de col·laboració entre les escoles del sector amb la coordinació de l'EAP: participació en els racons de joc del centre ordinari, programació conjunta en la setmana intercultural d'un centre ordinari, compartir l'activitat de menjador, compartir el joc a l'hora d'esbarjo... amb l'objectiu de desenvolupar les capacitats i habilitats socials dels alumnes en el marc d'una escola comprensiva.

PROCEDIMENT ORGANITZATIU

El procediment organitzatiu que s'exposa a continuació (veure quadre procediment organitzatiu en el que s'indiquen les diferents actuacions, continguts de les mateixes, responsables i temporalització) és fruit del treball conjunt realitzat per les psicopedagogues de l'EAP i els psicopedagogs que treballen als centres d'EE de la zona. Ja des del primer moment es van establir unes reunions periòdiques per tal d'anar acordant criteris conjunts, fer el seguiment de l'evolució de cada alumne i coordinar les actuacions, definint les funcions de cada professional implicat en el projecte.

Aquest procediment es realitza segons el calendari del procés de matriculació, tot i que el procediment es pot iniciar al llarg del curs en funció de les necessitats de cada alumne.

Aquesta experiència és el resultat de la coordinació de la zona. L'existència en el sector de les dues modalitats d'escolarització, la disponibilitat mútua en qüestions organitzatives i de coordinació i el consens comú entre els centres en quant a temes com la definició del concepte de necessitats educatives especials, atenció a la diversitat,... ens ha animat a la implicació conjunta per a la realització d'aquest model d'**escolarització compartida** adreçat tant a alumnes matriculats en centres ordinaris com a alumnes matriculats en centres d'educació especial.

AVALUACIÓ

En aquests moments s'està realitzant un procés d'avaluació d'aquests projectes de col·laboració entre els professionals dels centres i les famílies dels alumnes.. L'atenció a la diversitat dels alumnes comporta una planificació rigorosa de la intervenció pedagògica i de l'avaluació que ens ha de permetre concrecions individuals ajustades a les característiques, ritmes d'aprenentatge i singularitat de cada alumne/a.

L'objectiu de l'avaluació d'aquests projectes de col·laboració comporta l'anàlisi de:

- ⊕ Les característiques del centres ordinaris i/o especials: grau de sensibilització, grau de coordinació, organització interna, projecte d'atenció diversitat (organització, flexibilització currículum metodologies didàctiques, agrupaments...)
- ⊕ Aspectes de tipus organitzatiu: horaris, tipus d'agrupaments, recursos personals i materials de cada centre.
- ⊕ Adaptació del currículum: col·laboració en l'elaboració de l'adequació curricular individualitzada definint objectius i continguts curriculars prioritaris, seqüenciació dels continguts, metodologia de treball i avaluació.
- ⊕ Progrés de l'alumne: les adquisicions realitzades al llarg del procés en quant a conceptes, procediments, actituds, hàbits de treball i habilitats socials
- ⊕ Coordinació entre els centres: entre l'equip pedagògic de cada centre (tutors/es, mestres de suport, equips directius) , en el seguiment i orientació a la família, col·laboració en l'establiment de criteris d'avaluació i promoció.
- ⊕ Efectivitat del projecte en si: sobre la seva validesa, orientació de l'alumne, objectius plantejats, metodologia utilitzada, procediments organitzatius, funcions dels diferents professionals que intervenen, participació de les famílies, avaluació del projecte per arribar a la presa de decisions sobre la promoció de l'alumne i la continuació de l'experiència.

L'avaluació, a partir de la recollida d'informació i la seva anàlisi ens ha d'ajudar a:

- ⊕ millorar el procés d'ensenyament/aprenentatge dels alumnes amb necessitats educatives especials
- ⊕ prendre decisions sobre la promoció dels alumnes
- ⊕ plantejar-se canvis
 - en la programació i metodologia utilitzada
 - en aspectes organitzatius
 - en la definició dels tipus i graus de suport necessaris
 - en l'orientació escolar dels alumnes
 - en la implicació i participació de les famílies
- ⊕ proposar noves hipòtesis de treball.

Pel que fa referència als centres que intervenen, aquesta avaluació ens ha de permetre:

- ⊕ millorar la coordinació entre centres i els seus professionals
- ⊕ millorar la col·laboració entre els centres, serveis que intervenen i les famílies
- ⊕ reflexionar sobre els aspectes d'atenció a la diversitat reflectits en els projectes educatius i curriculars de cada centre, (coherència del currículum) i compartir criteris i acords per a la presa de decisions
- ⊕ avançar cap a una escola inclusiva

Pel que fa referència a l'Equip d'Assessorament Psicopedagògic, com a col·laborador en aquests projectes, l'avaluació ens ha de permetre reflexionar i millorar en:

- ⊕ l'assessorament en qüestions de tipus organitzatiu dels centres
- ⊕ la col·laboració en l'adaptació del currículum i en el seguiment de l'evolució de l'alumne
- ⊕ la coordinació amb els professionals implicats
- ⊕ l'assessorament a les famílies
- ⊕ la col·laboració en l'establiment de criteris d'avaluació dels alumnes
- ⊕ la col·laboració i orientació en el procés avaluatiu dels projectes.
- ⊕ la col·laboració en l'estudi i planificació de noves propostes d'actuació

En conclusió, la col·laboració entre els centres ordinaris i els centres d'educació especial ha de poder permetre:

- ☞ afavorir el desenvolupament integral de l'alumne
- ☞ desenvolupar al màxim les capacitats d'equilibri personal, interacció social i habilitats bàsiques per a realitzar aprenentatges significatius.
- ☞ afavorir l'autoestima dels alumnes
- ☞ afavorir un major equilibri i ajustament del currículum
- ☞ afavorir i optimitzar la utilització de recursos específics tan personals com materials

PROCEDIMENT ORGANITZATIU

FASE	ACTUACIONS	CONTINGUTS		RESPONSABLES	TEMPORALITZACIÓ
		CEE	CEIP		
A.- Valoració	0.- Avaluació inicial	Avaluació del nivell de competències de l'alumne respecte a objectius generals: àrees i continguts.		EAP Equip docent	Previsió d'inici de proposta.
		Avaluació de la integració de l'alumne en el marc escolar (CEIP o CEE) pel que fa a les actuacions realitzades al llarg de la seva escolaritat: inclusió al nivell/grup, relacions interpersonals, dinàmica grup/aula, serveis i suports personals i materials		EAP CEIP/CEE: Tutors, MSEE (Mestra Suport Especialista en Educació Especial), Equip Directiu dels centres, Psicopedagog (CEE, IES)	
		Informació de l'avaluació realitzada a la família, al centre i a inspecció		EAP/CEIP/CEE (Tutors, MSEE, E. Directiu ,Psicopedagog)	
B. Preses de Decisions	1.- Elaboració de la proposta d'escolaritat compartida.	Acords sobre la possible proposta d'ubicació escolar amb la família, la direcció dels centres i inspecció.		EAP/CEIP/CEE(Tutors, MSEE, E. Directiu, psicopedagog)	Anterior a l'elaboració del dictamen.
		Elaboració del dictamen on es recull la proposta.		EAP	Tercer trimestre
		Tramitació dictamen a Inspecció		EAP	Tercer trimestre
	2.- Presentació de la proposta a Inspecció i als diferents equips directius de les escoles.	Establiment de criteris que justifiquen la proposta que recull el dictamen. Determinar la ubicació de l'alumne dins el centre, assignant-li: nivell/grup, suports organitzatius		Inspecció, EAP Equip directiu del CEIP/CEE Psicopedagog del CEE	Juny Setembre
		Reunió informativa a la família per part de la direcció per presentar-los l'escola receptora. Coneixement, per part de la família, del marc escolar on s'ubicarà l'alumne.		CEE (Direcció)/ CEIP(Direcció) EAP	Setembre
		Coneixement del marc escolar dels alumnes (visita inter-escoles)		CEIP (Tutors) CEE (Tutors)	1 ^a quinzena d'octubre

C.- Concreció i Seguimen t	3.-Desenvolupament de la proposta curricular de l'alumne o del grup d'alumnes: general.	Organitzar els horaris de l'alumne, els horaris de coordinació dels tutors concretar la primera entrevista amb la família i coordinar els aspectes funcionals.	EAP Equips de centre (CEE i CEIP)	Setembre
		Reunió de presentació dels dos tutors a la família.	CEIP / CEE (Tutors)	Octubre

FASE	ACTUACIONS	CONTINGUTS		RESPONSABLES	TEMPORAL ITZACIÓ
		CEE	CEIP		
	4.-Elaboració de la proposta d'adequació curricular.	Reunió de l'equip interdisciplinari del CEE per planificar les actuacions de: avaluació inicial nivell de competències factors significatius i serveis específics. Reunió de l'equip del CEIP per preparar la proposta curricular, l'adaptació de la programació i de l'organització dels recursos interns del centre Preparar la proposta de programació de l'alumne. Preveure l'organització dels recursos de l'escola que farà possible tirar endavant el programa.		Equip pedagògic (CEE,CEIP,EAP)	Setembre Octubre
		Acordar els continguts de l'adequació curricular individualitzada (ACI): objectius, metodologia, provisió de serveis, criteris d'avaluació.		Equip pedagògic	1r trimestre.
	5.-Coordinació i seguiment.	Reunió amb la família per explicar la proposta de l'ACI		Equip pedagògic	1r trimestre.
		Seguiment periòdic per part dels equips dels centres per la revisió de les actuacions que es realitzen i modificació, si s'escau, d'aspectes organitzatius i/o curriculars, en funció del calendari establert en la reunió de programació.		Equips de centre (CEE i CEIP)	Al llarg del curs.
		Reunió per coordinar les actuacions dels centres		Equip pedagògic	Durant el curs
		Seguiment periòdic amb la família del programa educatiu		Equips de centre	Durant el curs

D. Avaluació	6.-Avaluació.	Reunió de l'equip pedagògic per avaluar el programa educatiu i el progrés de l'alumne, en funció del calendari d'avaluació que s'hagi acordat	Equip pedagògic	Trimestral
		Reunió amb la família per fer l'avaluació conjunta del programa de l'alumne i la previsió per al curs vinent	Equip pedagògic	Trimestral
		Reunions de seguiment i d'avaluació del funcionament de les experiències.	Equip de psicopedagogs dels CEE EAP	Al llarg del curs
		Reunió d'informació i avaluació de la modalitat d'escolaritat compartida.	EAP Inspecció.	Inici de curs. Fi de curs.